

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

Управление образования администрации Каа - Хемского района

МБОУ СОШ с.Бурен-Хем

СОГЛАСОВАНО

ЗВР

/Ховалыг К.С./

УТВЕРЖДЕНО

Директор

/ Бичекей А.А./

Приказ № 1/3
от «30» августа 2025г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
курса внеурочной деятельности
«Улусчу ужурлар»
для обучающихся 7го класса

Составила учитель родного
языка и литературы Карди К.Б.

Бурен-Хем 2025

Тайылбыр бижик.

Амгы уеде хой национал курунелер боттарынын шаандакы тоогулуг эрги аттарын,бурунгк огбелерден дамчып келген езу-чанчылдарын катап эгидип.аныяк оскенни чонунга домей овур-дурзулуг.аажы-чаннын,мозу-шынарлыг кылдыр кижизидеринче улуг сагышты салып эгелээн.

Бистин республикада байдал база ындыг.Уттундуруп бар чыткан чанчылдарны эгидип,оларгы чыып бижип,катап тургузуп турар,оларны ог-булеге,ооредилге черлеринин чада бурузунде ооредилге-кижизидилгелиг ажылга калбаа –биле ажыглап эгелээн.

Бугу чуве ог-булден эгелээр.Ада-иези,огбелери ажы-толдун угу,дозу болурундан ангыда,уругларнын мозу-шынарын хевирлеп,оларнын угаан-медерелин сайзырадып,сос-домаан чечен-мерген,чедингир кылдыр ооредир болгай.Ынчангаш ог-буле – уруглар кижизидер эртемнин тыптып келгенинин эге ундезини болуп,сайзырал,чадалар аайы-биле оон арга-дуржулгазы калбарып,нептереп эгелээн болгаш амгы уеде база-ла хулээлгелерни кууседип турар.

Ажы-тол кижизидеринге,уругнун кижизиг болурунга ог-буленин салдары улуг деп чуве билдингир.Аныяк оскеннин угаан-медерелинин база мага-бодунун быжып сайзыраар уезы 14 -15 харлыында оларга ог-буле,егбелер,аныяк ог-буле,ажы-тол азыраардугайында билиглер эргежок чугулазын барымдалааш,школанын 8 – 9 класстарынга «Ог-буле педагогиказы» деп эртемни ооредирин шиитпирлээн.Оон кол сорулгазы мындыг:

-оореникчилерге ада-огбелернин.угун.доргул-торелдерин таныштырып.ындыг уткалыг кол билиглерни бээри;

-ада-ие,ха-дунма,ог-буле дугайында билиглерни.оларнын кижинин чуртталгазынга.салым-хуузунга дээштиин.салдарын оореникчилер угаап ,билип шигээдири;

-оореникчилерни ажы-тол кижизидеринин кол утказы-биле.национал аажы-чанга ооредири;

-бо ооредилгелиг эртемнин дузазы-биле аныяк оскенге тускай мозу-шынарны,овур-хевирни дурзулээри.эптеп чазаары болуп турар;

-база-ла бо эртемнин дузазы-биле ада-иезинге, доргул-торелдеринге ынак боорун кижизидери.Ылангыя кол сорулга – ие кижиге ,кыс кижиге могейип,чалбарып.ону камгалап,карактап чоруур кылдыр кижизидери;

-кол сорулганын бирээзи – устуку класстын оореникчилерин ог-буле чуртталгазынга белеткеп.ол дугайында делгеренгей билиглерни бээри болур.

7 класска ооренир «Эр чол» класс шактарынын календарь-тематиктиг
планы.

№	тема	шагы	Ай-хуну	прим
1	Киирилде кичээл. Улугларнын угады.	1		
2	Ынаам артык Тыва деп бир булун бар.	1		
3	Эр кижинин хууда ады.	1		
4	Хундукел езулалдары.	1		
5	Эвилен кижиге чон ынак.	1		
6	Делегейнин дириг эртинеги – М.Б.Кенин-Лопсан.	1		
7	Эр кижинин маадырлыг соруу.	1		
8	Тыва кижинин бурунгу мергежилдери.	1		
9	Чылгы малды малдаары.	1		
10	Эр кижинин чолу эки ады – биле тудуш.	1		
11	Дыннап покпес мерген дылым.	1		
12	Улустун уран тоолдарынынужур-утказы.	1		
13	Сарыг шажын болгаш мозу-шынар айтырыглары.	1		
14	Буддизм.	1		
15	Ыт ишпес кара суг.	1		
16	Тыва – хоомей чурту. Огбе сыгытчылар.	1		
17	Тыванын салым-чаяанныг шалгарангай спортчулары.	1		
18	Тыва хуреш делгерезин !Тыванын чаан-могези Аяс Монгуш.	1		

7 класска ооренир класс шактарынын календарь-тематиктиг планы.

№	Ооренир теманын ады	шагы	Ай-хуну	прим
1	Кирилде кичээл «Кыс кижы – амыдыралдын ээзи ,идегели,ынаныжы».	1		
2	Ава – адап четпес унелиг сос.	1		
3	Мозу-шынар кижизидилгези.Кыс уругнун бодун алдынары :даштыкы хевири болгаш кадыкшылы ,дурт-сыны , шимчээшкиннери, кылажы ,идик-хеви , арыг-силини ,чажы...	1		
4	Сагыш бакта сайзыравас ,сеткил бакта секперевес.	1		
5	Кыс кижинин озулдезинде онзагай байдалдар.	1		
6	Баштайгы ынакшыл.	1		
7	Езулуг эр кижы деп кымыл.	1		
8	Арагалаашкын ,наркотиктиг будумелдерже сундулаары чуден эгелээрил.	1		
9	Ужур дугайында билиг.Кыс кижинин сагыыр ужурлары.	1		
10	Аажы-чанужурларынынбайдал аайы-биле сагылгазы.	1		
11	Кыс уругнун бодунун дурт-сынынга таарыштыр кеттинери.	1		
12	Чугаа аяны.Чугаа культуразы.	1		
13	Чугаа аянынын дугайында билиг.	1		
14	Амгы чугаа аяны.	1		
15	Тыва дыл.	1		
16	Чугаа аянынын хооннештирилгези.Ооренин ,четтиргенин илередири.	1		
17	Мунгараанын, хомудаанын ,кажыыдалын илередири.	1		